

ROLA DORADZTWA I INNYCH ŹRÓDEŁ WIEDZY W MODERNIZACJI GOSPODARSTW ROZWOJOWYCH ¹

Adam Pawlewicz

Katedra Agrobiznesu i Ekonomii Środowiska,
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Wstęp

W nauce istnieje jednoznaczne stanowisko, że doradztwo rolnicze to świadoma, intelektualna, zorganizowana pomoc instytucji doradczej pozwalająca umożliwić i przystosować swego klienta – rolnika lub członka jego rodziny do działań sprzyjających skutecznemu zapobieganiu i rozwiązywaniu jego problemów. Celem doradztwa rolniczego jest umożliwienie ludności rolniczej podejmowania i praktycznego realizowania samodzielnych, racjonalnych decyzji w zakresie życia i pracy w gospodarstwie rolnym. Sformułowany w ten sposób cel pozwala ludności rolniczej rozwiązywać swoje problemy w sposób samodzielny, mając jednak na uwadze alternatywne propozycje specjalistów doradztwa. KUJAWIŃSKI [1994] do podstawowych zadań polskiego doradztwa zalicza następujące:

- „zapewnienie ludności rolniczej pomocy w zapobieganiu i rozwiązywaniu jego problemów, poprzez przekazywanie wiedzy, umiejętności, kształtowania określonych nastawień;
- zapewnienie ludności rolniczej pomocy w zrozumieniu skali wpływu na jej sytuację ogólnych zmian społecznych.”

Zdaniem WIATRKA [1999] „obecnie obserwuje się wychodzenie poza tradycyjne i wąskie pojęcie doradztwa rolniczego i szukania nowego miejsca poprzez podejmowanie problematyki rozwoju obszarów wiejskich i szukania alternatywnych źródeł dochodów. W związku z tym obserwuje się rozszerzenie doradztwa rolniczego na doradztwo w agrobiznesie i w środowisku wiejskim. Niezależnie od sposobu podejścia do doradztwa rolniczego zwraca się uwagę na komunikowanie społeczne i negocjacje, jako sposób wspólnego dochodzenia do zmian i uczenia się dostosowania do otoczenia w dzisiejszym świecie. Szczególnie ważne jest udzielanie porad w podejmowaniu nowej działalności przez rolników oraz kreowanie przedsiębiorczości w rolnictwie i jego otoczeniu. Ważnym aspektem, uzupełniającym te zagadnienia jest doradztwo o charakterze ekonomicznym”.

¹ Wykonano w ramach tematu: 3 P06R 059 23.

Zdaniem WAWRZYŃAKA [2001] teoria doradztwa w agrobiznesie musi spełniać rolę drogowskazu, kierującego poczynania w tym wielkim kompleksie spraw związanych z problemami unowocześnienia rolnictwa, a więc procesem restrukturyzacji i modernizacji. Ważną rolę w tym procesie odgrywa doradztwo rolnicze, które zajmuje czołową pozycję wśród czynników warunkujących rozwój nowoczesnego rolnictwa i aktywizacji społeczno-gospodarczej obszarów wiejskich. Doradztwo rolnicze wymaga myślenia strategicznego w kształtowaniu modelu rolnictwa w warunkach transformacji ustrojowej i integracji europejskiej.

Doradztwo rolnicze w wielu krajach Unii Europejskiej stanowi wzorcowy model instytucji wspierających rozwój rolnictwa, aktywizację społeczno-gospodarczą obszarów wiejskich, a w szczególności przedsiębiorcze zachowanie mieszkańców wsi. Zdaniem FIRLEJA [2003] najlepszy system doradztwa rolniczego istnieje w Danii, który można nazwać globalnym inkubatorem przedsiębiorczości, gdyż wyzwała on wśród rolników działania przedsiębiorcze. Współpraca duńskich doradców z farmerami została doprowadzona do wzorowego modelu i może stanowić przykład dla innych krajów Unii Europejskiej, zwłaszcza przyjętych w ostatnich latach. Doradztwo rolnicze w Danii dostarcza rolnictwu najlepszej wiedzy i rozwiązań z zakresu ekonomiki zarządzania gospodarstwem, uprawy gleby, ekologii oraz najnowszych technik i technologii.

Celem badań było poznanie roli doradztwa rolniczego i innych źródeł wiedzy w procesie modernizacji gospodarstw rozwojowych w rolnictwie północnej Polski.

Metodyka badań

Badaniami objęto 378 gospodarstw rozwojowych na północnych obszarach kraju. Dobór gospodarstw do badań był losowy. Klasyfikacji gospodarstw do grupy „rozwojowych” dokonali pracownicy służb doradczych ośrodków doradztwa rolniczego w oparciu o osiągnięte wyniki produkcyjne oraz posiadany potencjał i możliwości perspektywicznego rozwoju.

Badania zostały przeprowadzone przez pracowników służb doradczych ośrodków doradztwa rolniczego w 2005 roku. W badaniach wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego z zastosowaniem standaryzowanego kwestionariusza.

Zebrane wyniki opracowano statystycznie w oparciu o metody wykorzystywane w naukach ekonomiczno-rolniczych.

Wyniki badań i dyskusja

Korzystanie właścicieli gospodarstw rozwojowych z różnych źródeł wiedzy przedstawiono w tabeli 1. Z wypowiedzi 82,0% właścicieli gospodarstw rozwojowych wynika, że najważniejszym źródłem wiedzy o rolnictwie była dla nich prasa fachowa. Z kolei dla 75,4% badanych rolników źródłem wiedzy były szkolenia specjalistyczne. Również 28,0% rolników korzystało z fachowych książek. W tym miejscu należy podkreślić, że wymienione źródła wiedzy należą do bardzo nowoczesnych sposobów szkolenia i doskonalenia zawodowego rolników. Wynika to z faktu, że badani rolnicy jako właściciele gospodarstw rozwojowych w zdecydowanej większości są młodzi i lepiej wykształceni od ogółu rolników

w Polsce. W badanej populacji znaleźli się również rolnicy starsi wiekiem i mniej wykształceni. To właśnie oni stwierdzili, że dla nich podstawowym źródłem wiedzy jest zdobyte na własnych błędach doświadczenie (59,8% wypowiedzi). Z kolei co trzeci badany rolnik (33,3%) stwierdził, że jego źródłem wiedzy jest obserwacja sposobu gospodarowania innych rolników. Chodzi tu zapewne o obserwacje młodych i dobrze wykształconych rolników, którzy doskonale prowadzą i modernizują gospodarstwo rozwojowe. Wśród innych wypowiedzi właściciele gospodarstw rozwojowych wymienili:

- ośrodki doradztwa rolniczego (13,5%),
- telewizja (2,4%),
- internet (0,53%),
- podróże (0,53%),
- rodzice (0,53%).

Tabela 1; Table 1

Źródła wiedzy o prowadzeniu gospodarstwa rozwojowego
Sources of knowledge on managing farm of development

Wyszczególnienie Specification	N * No	% respondentów Percentage of respondents
Prasa fachowa; Professional press	310	82,0
Specjalistyczne szkolenia; Specialistic trainings	285	75,4
Zdobyte na własnych błędach doświadczenie Experience resulted from own mistakes	226	59,8
Obserwacja innych; Observation of the others	126	33,3
Literatura książkowa; Literature (books)	106	28,0
Inne wypowiedzi (jakie?); Other answers (which?):	68	18,0
- ODR; Agriculture Advisory Centres	51	13,5
- telewizja; television	9	2,4
- internet	2	0,5
- podróże; travels	2	0,5
- rodzice; parents	2	0,5
- praktyka w Niemczech; practice in Germany	1	0,3
- Stowarzyszenie Agroturystyka; Agritoursim Association	1	0,3
- targi; fairs	1	0,3

* respondenci mogli podać więcej niż jedną odpowiedź; respondents could give more than one answer

Źródło: badania własne; Source: own survey

Zdaniem KANI [2001] rolnicy wykorzystują bardzo wiele źródeł aby uzyskać informację i posiadać niezbędną wiedzę potrzebną do prowadzenia swoich gospodarstw, wychodząc z założenia, że wiedza powstaje nie tylko w instytucjach naukowych, ale również w wielu innych instytucjach i organizacjach. W opinii autora do źródeł wiedzy i informacji z których korzysta współczesny rolnik, zarządzając nowoczesnym gospodarstwem, należą:

- „ośrodki doradztwa rolniczego,
- izby rolnicze,
- wyniki badań naukowych z różnych dyscyplin nauk stosowanych, upowsze-

chnianych przez instytuty naukowo-badawcze i uczelnie wyższe w formie innowacji, tj. technik, technologii, systemów gospodarowania itp.,

- prywatne organizacje doradcze,
- firmy sprzedające środki produkcji,
- firmy skupujące surowce rolnicze,
- banki, agencje, fundacje,
- resort rolnictwa, finansów, ochrony środowiska,
- organizacje pozarządowe,
- inni rolnicy”.

Zdaniem autora wzrost różnych źródeł informacji dostępnych dla rolników stawia nowe wymagania dla organizacji doradczej. Rolnicy bowiem będą się zwracać do doradców tylko po informacje z tych dziedzin w których okażą się oni konkurencyjni, a więc lepiej zorientowani, bardziej wiarygodni, dostarczą informację w odpowiednim czasie i taniej niż inne źródła. Organizacja doradcza musi zatem sama wykorzystywać wszystkie dostępne dla niej źródła informacji w tym wiedzę naukową, własną wiedzę oraz doświadczenie rolników [KANIA 2001].

Tabela 2; Table 2

Źródła informacji o innowacjach, które rolnicy mogą wykorzystać w modernizacji gospodarstw

Information sources on innovations which farmers can use for farm modernization

Wyszczególnienie Specification	N * No	% respondentów Percentage of respondents
Od doradcy; Adviser	337	89,2
Prasy, radio i telewizji; Press, radio and television	325	86,0
Od sąsiadów, innych osób; Neighbours, other people	95	25,1
Instytucji prowadzących podobną działalność Institutions of similar activity	89	23,5
Inne wypowiedzi (jakie?); Other answers (Which?):	29	7,7
- targi rolnicze, wystawy, prezentacje agricultural fairs, exhibitions, presentations	10	2,7
- szkolenia; trainings	9	2,4
- firmy specjalistyczne; specialistic firms	5	1,3
- obserwacja rynku; market observation	4	1,1
- giełdy rolnicze; agricultural stock exchange	3	0,8
- internet	2	0,5
- czasopismo „Informator Rolniczy” „Informator Rolniczy” newspaper	1	0,3
- firmy sprzedające środki produkcji firms selling production means	1	0,3
- OSM; Dairy cooperatives	1	0,3

* respondenci mogli podać więcej niż na jedną odpowiedź; respondents could give more than one answer

Źródło: badania własne; Source: own survey

W badaniach interesujące było również poznanie źródeł pochodzenia informacji o innowacjach, które można wykorzystać w modernizacji gospodarstw rozwojowych (tab. 2). Z badań wynika, że głównym źródłem informacji o innowacjach był doradca ODR (89,2% wypowiedzi). Prawie tyle samo rolników (86,0%) wymieniło prasę, radio i telewizję. Z kolei co czwarty badany rolnik (25,1%) jako źródło informacji o innowacjach wymienił sąsiadów i inne osoby. Należy stwierdzić, że ta grupa rolników wykazuje postawy bardziej pasywne, gdyż informacje o nowościach czerpie jak gdyby z „drugiej ręki”, a więc z pewnym opóźnieniem. Nieco mniej rolników, bo 23,5% jako źródło informacji o innowacjach wymieniło instytucje prowadzące podobną działalność. Natomiast 7,7% badanych rolników wymieniło jeszcze inne źródła informacji o innowacjach, do których zaliczyła:

- targi rolnicze, wystawy, prezentacje (2,7%),
- szkolenia (2,4%),
- firmy specjalistyczne (1,3%),
- obserwacja rynku (1,1%),
- giełdy rolnicze (0,8%).

Dziedziny wiedzy, z których właściciele gospodarstw rozwojowych chcieliby skorzystać i uzupełnić swoje kwalifikacje przedstawiono w tabeli 3. Z danych wynika, że najwięcej rolników chciałoby uzupełnić swoją wiedzę i doświadczenie z zakresu chowu i hodowli zwierząt (30,9% rolników) oraz nowoczesnej produkcji roślinnej (21,9%). Rolnicy podkreślali, że interesują ich nowoczesne technologie produkcji rolniczej oraz problemy specjalizacji gospodarstw. Wśród innych zagadnień badani rolnicy wymienili:

- doradztwo technologiczne (13,7%),
- ekonomia produkcji rolniczej (8,7%),
- zarządzanie, księgowość i marketing w gospodarstwie (7,9%),
- doradztwo prawno-organizacyjne (4,8%),
- rachunkowość rolna (4,2%),
- turystyka wiejska i agroturystyka (4,0%).

Z badań Młś [2005] wynika, że rolnicy południowo-wschodniej Polski prowadzący działalność gospodarczą zamierzają w najbliższym czasie korzystać z szerokiego wachlarza usług doradczych stwierdza, że „W strukturze usług doradczych, z których chcą korzystać rolnicy dominuje poradnictwo ekonomiczno-organizacyjne i prawne. W dalszej kolejności znajduje się natomiast doradztwo z zakresu technologii produkcji oraz integracji z UE. Na uwagę zasługuje fakt, że rolnicy zgłaszają również zapotrzebowanie na poradnictwo z zakresu rolnictwa ekologicznego. Uzyskane wyniki wydają się być uzasadnione, gdyż w regionie o rozdrobnionym rolnictwie rodzinnym, właśnie produkcja ekologiczna powinna się z powodzeniem rozwijać, wykorzystując tym samym, podobnie jak drobna przedsiębiorczość pozarolnicza, ogromne nadwyżki siły roboczej w rolnictwie. Dodatkowo należy zauważyć, że częściej z usług doradczych zamierzają w najbliższej przyszłości korzystać rolnicy młodszy oraz lepiej wykształceni”. Zdaniem autorki różnorodność usług doradczych, z jakich korzystali rolnicy przedsiębiorczy, a także w większości przypadków pozytywna ich ocena, mogą świadczyć o tym, że ODR właściwie spełnia swoje zadania. Ponadto odgrywa znaczącą rolę w podnoszeniu wiedzy i umiejętności praktycznych rolników z zakresu przedsiębiorczości pozarolniczej, co jest szczególnie istotne w aspekcie wzrastającej konkurencji na rynku.

Tabela 3; Table 3

Dziedziny wiedzy, z których właściciele gospodarstw rozwojowych chcieliby skorzystać i uzupełnić swoje umiejętności

Knowledge domains developmental farm owners would like to use to complete their skills

Wyszczególnienie; Specification	N* No	% respondentów Percentage of respondents
Chów i hodowla zwierząt; Animals breeding and farming	117	30,9
Nowoczesna produkcja roślinna, specjalizacja w produkcji roślinnej Modern crop production, specialisation in plant production	83	21,9
Doradztwo technologiczne; Technological advisory	52	13,7
Ekonomika produkcji rolniczej; Agricultural economics	33	8,7
Zarządzanie, księgowość i marketing w gospodarstwie Management, accountancy and marketing on farm	30	7,9
Doradztwo prawno-organizacyjne; Legal and organizational advisory	18	4,8
Rachunkowość rolna; Agricultural accountancy	16	4,2
Turystyka wiejska i agroturystyka; Rural tourism and agritourism	15	4,0
Kompleksowa ochrona roślin; Complex plant protection	8	2,1
Alternatywne, dodatkowe źródła dochodu Alternative, additional income sources	5	1,3
Informacje o integracji z UE; Integration information from the EU	7	1,8
Wyjazdy studyjne (obserwacja gospodarstw) krajowe i zagraniczne Study trips (farm observation), national and abroad	5	1,3
Ogrodnictwo; Horticulture	5	1,3
Mechanizacja rolnictwa, nowoczesne maszyny Agriculture mechanization, modern farm machines	4	1,1
Ochrona środowiska; Environmental protection	4	1,1
Wymagania jakościowe UE; EU quality requirements	3	0,8
Dopłaty do produkcji, wsparcie dla rolnictwa Supplementing production support for agriculture	2	0,5
Informatyka; Informatics	2	0,5
Planowanie produkcji; Production planning	2	0,5
Przechowalnictwo; Storage and preservation	2	0,5
Przedsiębiorczość; Entrepreneurship	2	0,5
Wstępne przetwarzanie produkcji; Initial processing of products	2	0,5
Agrobiznes; Agribusiness	1	0,3
Gastronomia; Gastronomy	1	0,3
Hodowla ryb; Fishery	1	0,3
Inwestycje ekologiczne; Ecological investments	1	0,3
Leśnictwo; Forestry	1	0,3
Mleczarstwo; Dairying	1	0,3
Modernizacja pomieszczeń inwentarskich Farm building modernization	1	0,3
Nauka języków obcych; Learning of foreign languages	1	0,3
Technologie sporządzania kiszonek; Technologies of silage productions	1	0,3
Uprawa i przygotowanie do sprzedaży orzecha laskowego Hazel nut production and sale arranging	1	0,3

* respondenci mogli podać więcej niż na jedną odpowiedź; respondents could give more than one answer

Źródło: badania własne; Source: own survey

Korzystanie właścicieli gospodarstw rozwojowych z doradztwa i ocenę przydatności uzyskanych porad przedstawiono w tabeli 4. Stwierdzono, że aż 92,3% właścicieli gospodarstw rozwojowych korzystało z usług doradczych ośrodków doradztwa rolniczego. Zdecydowana większość badanych rolników (87,3%) stwierdziła, że uzyskana porada była kompetentna i fachowa. Żaden z badanych rolników nie stwierdził, że udzielona porada była w ogóle nieprzydatna. Jednak około 8% właścicieli gospodarstw rozwojowych miało pewne zastrzeżenia do udzielonych im porad lub w ogóle z nich nie korzystała (4,2%). Należy podkreślić, że 3,2% rolników stwierdziło, że udzielona im porada była ogólnikowa i nieprzydatna. Natomiast 1,1% rolników stwierdziło, że doradcy nie umieli im nic doradzić i odesłali ich w inne miejsce. Wydaje się jednak, że bardzo szeroka problematyka potrzeb doradczych właścicieli gospodarstw rozwojowych uzasadnia fakt, że doradca w tej kwestii odesłał rolnika do innego specjalisty. Udzielenie więc ogólnikowej porady i odesłanie rolnika do innego, wskazanego specjalisty w niczym nie dyskwalifikuje doradców.

Tabela 4; Table 4

Korzystanie rolników z doradztwa i ocena jego przydatności
Farmers' usage of advisory and its helpfulness estimation

Wyszczególnienie Specification	N* No	% respondentów Percentage of respondents
Tak była ona; Yes, it was:	349	92,3
- kompetentna i fachowa; complete and professional	330	87,3
- ogólnikowa i nieprzydatna; general and useless	12	3,2
- odesłano mnie w inne miejsce; i was directed to other place	4	1,1
Nie, ponieważ; No, because:	16	4,2
- nie ma takiej potrzeby; there is no such a need	8	2,1
- w mojej gminie nie ma doradcy there is no adviser in my commune	2	0,5
- brak czasu; lack of time	1	0,3
- przy braku środków nie pomoże żadna porada when there is no money no advise will help	1	0,3
- nie szukałem doradztwa; i did not look for advisory	1	0,3
Brak odpowiedzi; No answer given	13	3,4

Źródło: badania własne; Source: own survey

Z badań GIL i CHORÓBA [2002] wynika, że „w produkcji oraz w inicjatywach gospodarczych rolnicy wykorzystywali różne formy podnoszenia wiedzy i umiejętności, choć ponad połowa z nich (58,1%) korzystała z własnego doświadczenia. Łącznie 41,9% rolników korzystało z doradztwa służb specjalistycznych, środków masowego przekazu, systematycznych szkoleń i kursów, pokazów i wycieczek do gospodarstw specjalistycznych czy studiowania literatury fachowej. Autorzy dokonując oceny znaczenia instytucji jako źródeł porad dla rolników stwierdzili, iż najbardziej pozytywne opinie o poradach udzielonych przez różne instytucje rolnicy wyrażali pod adresem ośrodków doradztwa rolniczego, jak też banków funkcjonujących na ich terenie. Jednak i te instytucje były krytykowane przez rolników, głównie z powodu braku odpowiedniego przygotowania do udzielania porad

wyczerpujących i satysfakcjonujących rolników”. Autorzy stwierdzają, że generalnie pozytywna opinia o poradach udzielonych przez pracowników ODR i banków wyrażona przez większość rolników, dobrze świadczy o roli, jaką odgrywają te instytucje w procesie restrukturyzacji wsi i rolnictwa.

Z badań NESTOROWICZ i KAWY [2005] wynika, że „w sytuacji zachodzących przemian rynkowych trudna sytuacja gospodarstw rolnych zmusza ich właścicieli do przyśpieszenia tempa zmian organizacyjnych i podjęcia przedsięwziętych działań. Obecnie najwięcej problemów podczas podejmowania decyzji stwarza rolnikom niestabilność warunków rynkowych”. Zdaniem autorów: „prawie połowa badanych rolników podejmowała decyzje dotyczące gospodarstwa z rodziną lub samodzielnie. Niewielu rolników, bo tylko 13% korzystało z pomocy doradcy. Podstawą podejmowania decyzji było ich własne doświadczenie. Wiele decyzji było podejmowanych rutynowo. Taki sposób postępowania jest bowiem łatwy i oszczędny, ale nie przynosi on pożądaných efektów w dłuższym czasie”.

Tabela 5; Table 5

Instytucje pomagające w modernizacji gospodarstwa
Institutions instrumental in farm modernization

Wyszczególnienie Specification	N* No	% respondentów Percentage of respondents
1	2	3
ODR; Agriculture Advisory Centres	295	78,0
Banki; Banks	143	37,8
Urząd miasta i gminy; Commune and town offices	39	10,3
OSM; Dairy Cooperatives	27	7,1
ANR; Rural Estate Agency	16	4,2
Nie ma takiej instytucji; There is no such an institution	13	3,4
ARiMR; Rural Restructurization and Modernization Agency	9	2,4
Weterynarz; Weterinary surgeon	4	1,1
Izba rolnicza; Agricultural chamber	3	0,8
Okręgowa Stacja Oceny Zwierząt Regional Animals Evaluation Station	3	0,8
Cukrownia; Sugar factory	2	0,5
Firmy zaopatrujące w środki produkcji Firms supplying production means	2	0,5
GS SCh; Commune farmers cooperative	2	0,5
Stowarzyszenie Agroturystyczne; Agritourism Association	2	0,5
Agroma; Agroma	1	0,3
ARR; Agricultural Market Agency	1	0,3
Ekoland; Ecoland	1	0,3
Organizacje rolnicze; Agricultural organizations	1	0,3
Producenci sprzętu; Machinery producers	1	0,3
PROVIMI; PROVIMI	1	0,3
Radio, telewizja; Radio, television	1	0,3
SHiUZ; Breeders and Animal Insemination Station	1	0,3
Stacja Chemiczno-Rolnicza; Agricultural Chemistry Station	1	0,3

1	2	3
Stacja Kwarantanny i Ochrony Roślin Quarantine and Plant Protection Station	1	0,3
Szkoła rolnicza; Agricultural school	1	0,3
Zakład Mięсны; Meat processing plant	1	0,3
Zakład przetwórstwa ziemniaków; Potatoe processing plant	1	0,3
Związek Hodowców i Producentów Bydła Mięsnego Association of Breeders and Producers of Beef Cattle	1	0,3

* respondenci mogli podać więcej niż jedną odpowiedź; respondents could give more than one answer

Źródło: badania własne; Source: own survey

Właściciele gospodarstw rozwojowych zapytano również, jakie instytucje pomagają im w modernizacji gospodarstwa (tab. 5). Zdecydowana większość rolników (78,0%) stwierdziła, że w modernizacji ich gospodarstw pomagają ośrodki doradztwa rolniczego. Z kolei co trzeci (37,8%) właściciel gospodarstwa rozwojowego stwierdził, że pomocy udzielają im banki. Oceniając pomoc innych instytucji w procesie modernizacji gospodarstw rozwojowych można stwierdzić, że była ona minimalna. Wynikać to może z faktu, że rolnicy nie w pełni mają uświadomione potrzeby doradcze i nie umieją ich adresować do właściwych instytucji. Zdaniem rolników w modernizacji ich gospodarstw pomocy udzieliły następujące instytucje:

- urząd miasta i gminy (10,3% wypowiedzi),
- Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska (7,1%),
- Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa (4,2%),
- Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (2,4%).

Pomoc pozostałych instytucji była bardzo mała. Natomiast 3,4% rolników stwierdziła, że nie ma takiej instytucji, która mogłaby im pomóc w modernizacji gospodarstwa. Wypowiedź ta jest oczywiście bardzo kontrowersyjna.

Podsumowanie

Wynika jednoznacznie, że wykorzystanie potencjału produkcyjnego w rolnictwie i na obszarach wiejskich zależy w bardzo dużym stopniu od umiejętności ludności rolniczej i wiejskiej korzystania z doradztwa, konsultingu i edukacji. Z wypowiedzi 82,0% właścicieli gospodarstw rozwojowych wynika, że najważniejszym źródłem wiedzy o rolnictwie była dla nich prasa fachowa. Do innych źródeł wiedzy rolnicy zaliczyli szkolenia specjalistyczne (75,4% rolników), fachowe książki (28,0%), własne doświadczenie (59,8%), obserwacja innych rolników (33,3%) oraz ośrodki doradztwa rolniczego (13,5%). Natomiast głównym źródłem informacji o innowacjach był dla właścicieli gospodarstw rozwojowych doradca ODR (89,2%), prasa, radio i telewizja (86,0%) oraz sąsiedzi i inni rolnicy (25,1%). Z badań wynika, że najwięcej rolników chciałoby uzupełnić swoją wiedzę i doświadczenie z zakresu produkcji zwierzęcej (30,9%) oraz produkcji roślinnej (21,9%). Niepokojącym zjawiskiem jest fakt, że badani właściciele gospodarstw rozwojowych nie wymienili potrzeby zdobycia wiedzy w dziedzinie rozwoju przedsiębiorczości, a zwłaszcza pozyskiwania dodatkowych i alternatywnych źródeł dochodu. Jest to zagadnienie niezwykle istotne, gdyż w wielu krajach UE około

80% rolników pozyskuje dodatkowe i alternatywne źródła dochodu mimo, że posiadają nowoczesne i duże gospodarstwa rolne.

Stwierdzono, że aż 92,3% właścicieli gospodarstw rozwojowych korzystało z usług doradczych ośrodków doradztwa rolniczego. Zdecydowana większość badanych rolników (87,3%) stwierdziła, że uzyskana porada była kompetentna i fachowa.

Literatura

- FIRLEJ K. 2003. *Przedsiębiorczość wiejska w krajach Unii Europejskiej*. Biuro Informacji i Dokumentacji Kancelarii Senatu. Dział Informacji i Ekspertyz, OT-380: 12 ss.
- GIL K., CHORÓB R. 2002. *Rola doradztwa w rozwoju przedsiębiorczości Podkarpacia*. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego 1: 45–53.
- KANIA J. 2001. *Doskonalenie doradztwa rolniczego w Polsce na tle doświadczeń zagranicznych*. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego 1: 5–17.
- KUJAWIŃSKI W. 1994. *Doradztwo rolnicze – inspiracja i pomoc w osiągnięciu nowych poziomów życia ludności rolniczej*. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego 1: 9–13.
- MIŚ T. 2005. *Rola doradztwa w kreowaniu pozarolniczej działalności gospodarczej rolników*. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego 1: 61–70.
- NESTOROWICZ R., KAWA M. 2005. *Uwarunkowania procesu podejmowania decyzji w agrobiznesie*. Prace Naukowe AE we Wrocławiu 1070: 119–124.
- WAWRZYŃIAK B.M. 2001. *Naukowe podstawy funkcjonowania doradztwa w agrobiznesie*. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego 2/3: 19–26.
- WIATRAK A.P. 1999. *Doradztwo rolnicze w globalnym ujęciu*. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego 4: 7–15.

Słowa kluczowe: doradztwo rolnicze, źródła wiedzy i informacji, gospodarstwa rozwojowe, innowacje rolnicze, instytucje wspierające modernizację gospodarstw, obszary wiejskie

Streszczenie

Określono rolę doradztwa rolniczego i innych źródeł wiedzy i informacji w procesie modernizacji gospodarstw rozwojowych. Badaniami objęto 378 gospodarstw rozwojowych i ich właścicieli na obszarach północnej Polski. Badania zostały przeprowadzone przez pracowników służb doradczych ośrodków doradztwa rolniczego w 2005 roku. Stwierdzono, że najważniejszym źródłem wiedzy o rolnictwie dla 82,0% właścicieli gospodarstw rozwojowych była prasa fachowa. Do innych źródeł wiedzy rolnicy zaliczyli szkolenia specjalistyczne (75,4% rolników), fachowe książki (28,0%), własne doświadczenie (59,8%), obserwacja innych rolników (33,3%) oraz ośrodki doradztwa rolniczego (13,5%). Natomiast głównym źródłem informacji o innowacjach w rolnictwie był doradca ODR (89,2%), prasa, radio i telewizja (86,0%) oraz sąsiedzi i inni rolnicy (25,1%). Stwierdzono, że

92,3%, właściciele gospodarstw rozwojowych korzystało z usług doradczych ośrodków doradztwa rolniczego. Zdecydowana większość badanych rolników (87,3%) stwierdziła, że uzyskana porada była kompetentna i fachowa.

THE ROLE OF ADVISORY SERVICE AND OTHER KNOWLEDGE SOURCES IN MODERNIZATION OF DEVELOPING FARMS

Adam Pawlewicz

Department of Agribusiness and Environmental Economics,
University of Warmia and Mazury, Olsztyn

Key words: rural advisory service, sources of information and knowledge, farms of development, agricultural innovations, institutions supporting farm modernization, rural areas

Summary

The survey analysed the role of agricultural advisory and other sources of knowledge and information useful in modernization of developing farms. The survey covered 378 developing farms and their owners on the area of northern Poland. The survey was conducted by the staff of agricultural advisory centers in 2005. It was stated that the most important source of knowledge on the agriculture for 82% of developing farm owners was the professional press. To the other sources of knowledge the farmers included; specialistic trainings (75.4% farmers), professional books (28.0%), own experience (59.8%), observation of other farmers (33.3%) and agricultural advisory centers (13.5%). However, the main source of information about innovations in agriculture was agricultural advisory center (89.2%), press, radio and television (86.0%), the neighbors and other farmers (25.1%). As many as 92.3% of developing farm owners used the agricultural advisory center services. The vast majority of surveyed farmers (87.3%) found that the obtained advise was complete and professional.

Dr Adam Pawlewicz

Katedra Agrobiznesu i Ekonomii Środowiska

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski

Plac Łódzki 2

10-957 OLSZTYN

e-mail: adampawl@moskit.uwm.edu.pl